

بسم الله الرحمن الرحيم

بازاریابی اینترنتی

(ترجمه)

پرسش

السلام عليكم ورحمت الله وبركاته!

می‌خواهم در مورد نتورکینگ پرسان کنم. یکی از دوستانم نامه شغلی جدیدی را با معاش بیش‌تری برای من ارسال نمود که این کار از طریق اینترنت می‌شود. من هم در برنامه تبلیغاتی مقدماتی آن شرکت نمودم؛ خلاصه‌ی این برنامه این بود که باید کار شود و ضرورت به عواید بیشتری در این مقطع زمانی که زندگی می‌کنیم، یا داریم، مخصوصاً در این وقتی که مصیبت کرونا آمده و همه‌ی تعاملات از دور و الکترونیکی شده است.

کار با شرکت گنیس برای تولیدات زینتی و طبی است، قسمی که برای هر شخص یک دوکان الکترونیکی و یا کیف الکترونیکی است و لازم است تا این شخص بسته‌ای را از فراورده‌ها و یا تولیدات این شرکت خریداری نموده و قیمت آن بین یک هزار الی دو هزار دالر برسد و این کم‌ترین مبلغی است که باید قیمت آن به بانک سپرده شود و بعد از آن جنس به خانه می‌رسد.

نحوه‌ی کار فروش و ترویج جنسی نیست که این جنس ملک من باشد و یا فروش آن از طریق اینترنت باشد و آن‌ها این‌طریقه را طریقه‌ی سنتی می‌پندارند. کار به دعوت اشخاص دیگری است تا در این کار شرکت کند و تعدادی را با خانواده و اقارب و دوستان‌شان از طریق اینترنت قناعت داده و آن‌ها را برای تطبیق و عملی‌سازی این برنامه سهیم سازند و به این شکل اشخاص قدیمی و سابقه‌دار معاشات بیشتر و زیادی را به دست می‌آورند.

این فائده از طریق فیصدی‌های است که مشتری اول مشتری و مراجعین جدید را تحت پوشش قرار داده و این مشتری‌های جدید بسته را خریداری و در نهایت این مشتری مورد استفاده شخصی قرار می‌گیرد و به این ترتیب به هر تعدادی که دیگران شرکت کند و این سلسله زیاد شود، فیصدی مشتری اول زیاد می‌شود. به این ترتیب آنانی که تو آن‌ها را دعوت می‌کنی آن‌ها اشخاص دیگری را دعوت می‌کنند و به این ترتیب آن‌ها نیز به فیصدی می‌رسند و تو هم از هر شخص جدید فیصدی بیشتری می‌گیری و به این ترتیب فیصدی به ۳۵ دالر می‌رسد. هم‌چنان هر قدر که شمار این گروه بالا برود، بر امتیازات و فیصدی بیشتری دست می‌یابم؛ این علاوه از آنست که بر عائد مادی ۴۰۰۰ دالر در هر دو ماه دست می‌یابم، حالا در نزدم در خصوص این مسئله و مشروعیت آن شک است.

اولین سوالم این است که موقف شریعت، رأی و نظر علما در خصوص این کار چیست؟ به امید روشن شدن موضوع از طولانی شدن سوالم معذرت می‌خواهم.

پرسش عمار ابواویس:

السلام عليكم ورحمت الله وبركاته!

امیدوارم که این موضوع را به زودترین وقت برایم واضح کنید، الله سبحانه وتعالی شما را جزای خیر دهد.

در این اواخر تجارت الکترونیکی مخصوصاً بازاریابی اینترنتی نشر شده که نظریات در خصوص حل و حرمت این کار متفاوت است. سوالم این است که حکم بازاریابی اینترنتی چیست؟ اجازه دهید که کار شرکت را واضح سازم تا شکل این معامله بیشتر واضح شود. ابتداء شرکت از کسی که می‌خواهد به آن بپیوندد، مقدار مشخص پولی را به این شرکت پردازد تا به آدرس شرکت به آی دی خاص دست یابد که این دست یافتن به آدرس شرکت گویا که اجازه به وکالت است و این آی دی شرکت را ملزم می‌سازد؛ به‌همین دلیل مالی را از کارگرمی می‌گیرد، بعد از این که شخص به شرکت پیوست کار را به دو گونه‌ی ذیل شروع می‌کند: اول کارگر به بازار یابی و فروش تولیدات شرکت شروع می‌کند که جنس مشخص به صورت واقعی وجود دارد و کدام فریبی در آن نیست و این معامله در برابر فیصدی که شرکت برای کارگر از طریق فروش تولیدات آن برای آن می‌دهد، به دست می‌آورد با درک این مسئله که کارگر معلومات مشتری را برای شرکت می‌دهد و شرکت معلومات تولیدات را برای مشتری می‌دهد و برای کارگرمی فیصدی آن را می‌دهد؛ نه خود تولید را و این فیصدی را در ازای بازاریابی شخص به آن می‌دهد که در این صورت در قسمت بائع کمی پوشیدگی می‌آید.

قسم دوم و مهم‌تر این است که کارگر برای ترویج شرکت کار نموده و دیگر کارگران را استخدام می‌کند که این شکل از راست و چپ یعنی از دو زاویه رشد می‌کند؛ طوری که هر کارگری ۵۰۰ نقطه را در نظر می‌گیرد، هرگاه توانست این توازن از طریق فروش تولیدات شرکت و جلب اشخاص حاصل کرد که از دو طرف به ۱۰۰۰ نقطه رسید، این کارگر یک درجه‌ای را در شرکت حاصل می‌کند و بدین ترتیب فیصدی ثابتی مانند عوائد ثابت به دست می‌آورد و هرچند که شمار این نقطه‌ها از راست و چپ اضاف شود، کارگر اول درجات و فیصدی او بلند می‌رود و به همین ترتیب دیگران هم عین کار را انجام می‌دهند تا درجات و فیصدی شان بلند برود. حالا سوال اینست که در این کار فریب و قمار است و یا این کار در تحت قاعده‌ی اجیر می‌آید؟ به امید این که حکم شرعی را در خصوص این مسئله توضیح دهید. الله سبحانه وتعالی شما را بهترین پاداش خیر دهد!

پاسخ

و علیکم السلام و رحمت الله و برکاته!

هر دو سوال شما مشابه است؛ قبلاً سوالات مشابه بازاریابی اینترنتی آمده بود که ما به تاریخ‌های ۱۳ اکتبر ۲۰۰۷م، ۸ مارچ ۲۰۰۹م و ۱۹ اگست ۲۰۱۵م جواب داده بودیم که قسمتی از اجزاء این جوابات را برایت نقل می‌کنم: «عقود در اسلام واضح و آسان بوده و هیچ پیچیدگی در آن نیست که عمده‌ترین موضوع آن اینست که باید معامله از لحاظ واقعیت و شکل عقد خود معلوم باشد، سپس لازم است که نصوص مربوط به آن و فهم‌شان و استنباط حکم از این نصوص به اجتهاد صحیح باشد.

شرکت‌های که در سوالات شما ذکر شده است، به بازاریابی اینترنتی بعضی تولیدات می‌پردازد؛ این شرکت‌ها بر بازاریاب خود شرط می‌گذارد تا چیزی را از تولیدات‌شان خریداری نماید؛ چنان‌چه در سوال اول شما ذکر شده بود که بازاریاب باید مبلغی را برای شرکت پرداخت کند و گویا که در آن وقت وکیل قرار می‌گیرد و در سوال دوم ذکر شده است و این بدین معنی است که این پول پرداخت می‌شود تا حق حضور به مشتری در شرکت داده شده و در مقابل برایش فیصدی داده شود؛ یعنی دلال شرکت قرار گیرد که برای شرکت مشتری جذب نموده و در مقابل فیصدی بگیرد و تا زمانی مشتری جذب نکند، این فیصدی برایش داده نمی‌شود؛ یعنی باید مطابق به برنامه‌های شرکت که برای این مقصد ترتیب نموده باید مشتری جذب کند. به عبارت دیگر

مشتری اول یا پرداخت کننده مبلغ اول فیصدی از حساب کسانی می‌گیرد که آن‌ها را جذب می‌کند و هم‌چنان فیصدی کم‌تر از کسانی است که دیگران حاضر نموده است و باید کار بازاریابی یعنی دلالی را به این منوال ادامه بدهد.

این نوع از معاملات تجارتي خلاف شرع است که قرار ذیل قابل ذکر است:

❖ درست نیست که فروشنده شرط خریدن را بر دلالی وضع کند؛ بلکه وقتی واقعیت دلالی مصداق پیدا کند، جائز است؛ یعنی جائز است که فروشنده برای شخص بگوید هرگاه مشتری آوردی اجرت ترا پرداخت می‌کنم؛ اما طوری که شما در سوالات تان گفتید؛ نه این که بر دلال شرط بگذارد که چیزی از آن خریداری کند و یا مبلغ پولی را برای شرکت پرداخت کند تا شخص بتواند دلالی کند. این در حالی است که در این مسئله شرکت خرید تولیدات خود را بالای بازاریاب، الزامی می‌کند؛ چنانچه در سوال اول ذکر شده است، باید شخص مالی را برای شرکت پرداخت کند؛ چنانچه در سوال دوم ذکر شده است تا بتواند به عنوان دلال در برابر فیصدی کار کند و برایش مشتری بیاورد؛ پس عقد خریداری، پرداخت مال و عقد دلالی دو عقدی است که در یک عقد جمع می‌شود، زیرا این دو یکی بر دیگری شرط شده که این عمل و معامله حرام است:

«نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ صَفَقَتَيْنِ فِي صَفَقَةٍ وَاحِدَةٍ»

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه و سلم دو معامله را در یک عقد نهی کرده است. (این حدیث را احمد از

عبدالرحمن بن عبدالله بن مسعود از پدرش روایت کرده است)

این مانند این است که من برایت بگویم: وقتی برایم چیزی به فروش رساندی من برایت آن را به اجاره می‌دهم و یا برایت دلالی می‌کنم و یا چیزی از تو خریداری می‌کنم...

واضح است که معامله به این واقعیت به معامله مورد سوال شما مصداق دارد؛ پس فروش و دلالی در یک عقد قرار می‌گیرند یعنی لزوم خریداری از شرکت شرط عمل دلالی یعنی بازاریابی در برابر فیصدی مشتری‌های قرار می‌گیرد که دلال آن‌ها را جذب می‌کند.

دلالی و یا بازاریابی عقدی در بین فروشنده و دلال است و فیصدی بازاریابی در این عقد از اشخاص لازم می‌شود که دلال برای شرکت جذب می‌کند؛ نه از اشخاصی که دیگران آن‌ها را حاضر می‌کند. این در حالی است که بازاریاب فیصدی دلالی در معاملات شرکت ذکر شده از کسانی که خودش جذب می‌کند و از کسانی که دیگران برای شرکت جذب می‌کند، می‌گیرد و این مخالف عقد دلالی است.

قیمت خرید شرکت غبن فاحش می‌شود؛ گرچه مشتری از این قیمت آگاه است؛ مگر این غبن از خدعه و فریب کاری طرح شده توسط شرکت خالی نیست، اسالیب فریبنده‌ای که شرکت برای عملی ساختن معاملات اش طراحی کرده است؛ چنانچه مشتری پولی ثمن بسیار زیادی را در برابر مال اندک پرداخت می‌کند، دلیل عمده‌ی این اعمال فریب کارانه‌ای است که شرکت تحت نام آینده روشن برای مشتری آمده کرده است؛ زیرا شرکت برای مشتری می‌گوید که به زودی از طریق همین بازاریابی مشتری و فیصدی فروش تولیدات شرکت به فایده زیادی می‌رسد؛ فیصدی که خود مشتری را جذب می‌کند و می‌گیرد و یا دیگران حاضر می‌کند؛ اما وقتی مشتری نتواند مشتری دیگری را جذب کند؛ مخصوصاً کسی که در اخیر سلسله مشتری‌ها قرار داشته باشد، در این صورت است که فریب شرکت مشتری را از چهار اطراف فرا می‌گیرد و خساره ثمن هنگفت را در برابر مال

اندکی برای شرکت می‌دهد که دهم فیصدی پول آن را این مال پوره نمی‌سازد؛ این در حالی‌ست که فریب‌کاری در اسلام حرام است.

رسول الله صلی الله علیه و سلم فرموده است: «الْخَدِيعَةُ فِي النَّارِ...» ترجمه: فریبنده در جهنم است. این حدیث را بخاری از ابن ابی اوفی تخریج نموده است.

رسول الله صلی الله علیه و سلم برای مردی که در معاملات اش فریب می‌خورد، گفت: «إِذَا بَايَعْتَ فُقُلًا لَا خِلَابَةَ» ترجمه: وقتی معامله می‌کردی، پس بگو فریب‌کاری در کار نیست. بخاری این حدیث را از عبدالله ابن عمر رضی عنهما روایت کرده است که منظور و مفهوم حدیث دلالت به حرمت فریب‌کاری دارد.

خلاصه این معامله به صورت و شکلی که در سوالات تان ذکر شد، مخالف شروط دلالی است که خالی از فریب‌کاری نیست؛ پس این معامله خلاف شرع است. من از الله سبحانه و تعالی می‌خواهم که به فضل و کرم خود ما را به اقامه خلافت و تطبیق نظام اقتصادی اسلام توفیق دهد؛ نظام اقتصادی که معاملات اقتصادی صاف و پاکی را برای زنده‌گی آرام و زنده‌گی صحیح برای همه‌ای رعیت اش آمده می‌سازد. بدون شک الله سبحانه و تعالی شکست‌ناپذیر و با حکمت است. این نظری است که من آن را در این مسئله ترجیح می‌دهم.

برادر شما عطاء ابن خلیل ابوالرشته

۲۳ جمادی الآخر ۱۴۴۲ ه.ق.

۵ فیبروری ۲۰۲۱ م.

مترجم: مصطفی اسلام